

Rørosmuseet – fortid, nåtid og framtid

Rørosmuseet nærmer seg en alder av 80 år og er i dag en stiftelse med over 20 ansatte. Formålet er å arbeide for kulturvernet og museumsarbeidet i Røros-distriktet. Museets virksomhet er konsentrert om fire fargområder knyttet til regionen: Bergverks-historie, antikvarisk bygningsarbeid, sørsamisk historie og verdensarven Røros. Samtidig er oppgaven med å dokumentere og videreformidle kunnskapen om

folks virksomhet i Røros-samfunnet en overordnet oppgave. Dette gjelder også den historien som skapes i Røros-området i dag.

Fortid

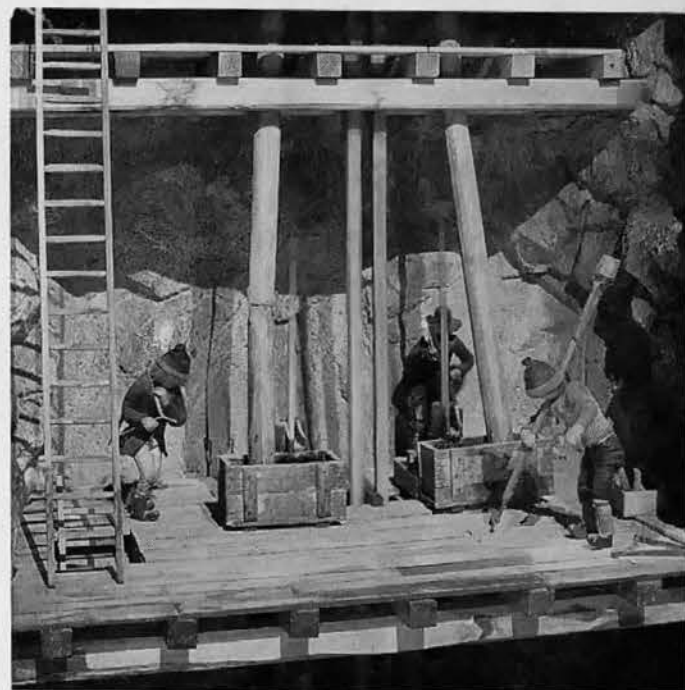
Museet har gjennomgått ulike faser i løpet av virksomhetens historie. Den første spire til kulturarbeid på Røros grodde fram på begynnelsen av 1900-tallet, men først i 1930 ble Røros Museumsforening stiftet. Håndverks-

foreningen, Bergstadens vel og Turistforeningen sto bak en utstilling av redskaper, klær og annet fra Røros-traktene. Utstillinga ble satt opp i Aasengården, og åpnet i 1930. Samtidig satte Røros Kobberværk opp en utstilling, Kobberværkets samlinger i Hyttstuggu.

Folkemuseene var forbilde også for Museumsforeningen på Røros. Tanken var å lage et friluftsmuseum og en kulturhistorisk

utstilling ved Doktortjønna, der museet kjøpte opp flere eiendommer i 1936. En del bygninger kom opp, men planene ble aldri fullt ut realisert. Anlegget ved Doktortjønna var likevel en viktig samlingsplass for folk på Røros.

Etter hvert som de første ildsjelene falt fra, fikk museumsarbeidet trange kår på 1960-tallet. I flere år var det liten oppslutning om museet. I 1972 skrev Sverre Ødegaard en rapport om kulturvernssituasjonen på Røros. Han tok for seg Rørosmuseet, Kobberværkets samlinger og en gjenstandssamling i kirka og ga en oversikt over oppbygging, virksomhet og materiale, og drøftet ulike problemer knyttet til disse samlingene. Sverre Ødegaard gikk i rapporten inn for at de ulike enhetene skulle samles i et nytt museum, og at det skulle opprettes en lokal administrativ og faglig instans til hjelp for museet og det antikvariske vernearbeidet i kommunen. Det var to alternativer for hvor det nye museet skulle ligge: ved Doktortjønna eller på Malmplassen. Planleggingsarbeidet fikk økonomisk støtte fra Norsk Kulturråd og Riksantikvaren, og museet

Detalj fra utstilling i Smelthytta (Foto: Rørosmuseet)

fikk til slutt, i 1988, sin administrasjon i den nye Smelthytta på Malmplassen.

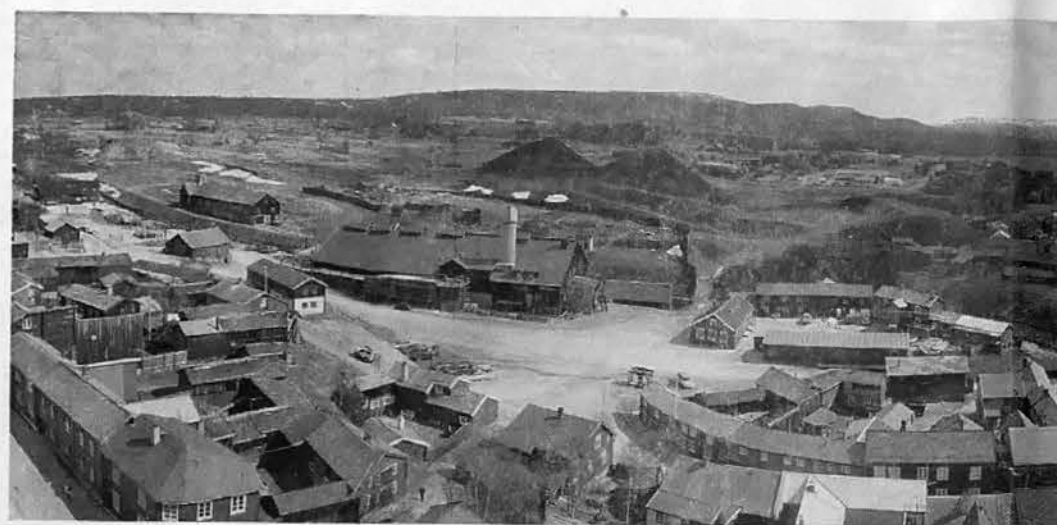
Nåtid

Museet jobber bredt på mange områder. Arbeidet skal omfatte innsamling og bevaring, dokumentasjon, forskning og formidling. Museet er organisert i flere avdelinger som skal ta hand om de ulike oppgavene; administrasjon, teknisk drift, formidling;

kulturhistorie, naturhistorie og bygningsvern. Organisasjonen er likevel ikke større enn at det arbeides på tvers av avdelingene.

Formidlingsavdelinga arbeider med utstillinger, arrangementer, skoleopplegg og markedsføring. Rørosmuseet rekrutterer mange dyktige formidlere som gjør en god jobb i Smelthytta og Olavsgruva. Besøket er sesongbetont.

Forts. side 2

Malmplassen med museumsbygninger Smelthytta, som er bygget over ruinene av den gamle smelthytta (Foto: Rørosmuseet)

Iver Olsens fotosamling

Firmaet fotograf Iv. Olsen ble etablert allerede i 1868, og var i virksomhet fram til 1970. Virksomheten etterlot seg et fotoarkiv som er et skattekammer av historiske fotografier fra Røros-området. Arkivet består av så mye som 47 621 negativer. Størsteparten av bildene er portretter, og en del viser livet på bergstaden; arbeidsliv, fritid, begivenheter. Den sistnevnte delen av samlingen regnes for å ha nasjonal kulturhistorisk verdi som dokumentasjon av en særegen industrikultur over en periode på 100 år. Arkivet eies i dag av Røros kommune og det er Rørosmuseet som har fått oppgaven med å forvalte fotomaterialet. Samlingen har blitt sikret, og nå skal informasjon om hvert enkelt bilde registreres.

Størsteparten av bildene i Iver Olsens fotosamling er portretter. Dette er et portrett av Paul Danielsen. (Foto: Iv. Olsen, Rørosmuseets arkiv).

Historien

I 100 år tilbød tre generasjoner fotografer i Bergmannsgata 10 fotografiske tjenester til rørosbefolkningen. Det var fargeren Iver Olsen som startet fotografvirksomheten så tidlig som i 1868. Det var nok portrettfotografering Iver Olsen drev mest med, men han var også opptatt av å dokumentere livet på bergstaden og moderniseringen fra siste del av 1800-tallet. I 1884 tok Ole Iversen Buck over virksomheten etter sin far. Ole drev helt fram til 1961, og da var det hans datter Bodil som tok over.

Etter avtale med Bodil Buck

ble hele arkivet innkjøpt av Røros kommune i 1986. Kommunen kjøpte samlingen for å sikre at den ble bevart for ettertiden og for å unngå at den ble spredd og forsvant fra Røros. Det ble etter hvert klart at kommunen ikke hadde egnede lokaler for å lagre materialet. Problemet ble løst ved et samarbeid mellom Røros kommune, Rørosmuseet og Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana. Nasjonalbiblioteket tok på seg å arkivere og sikkerhetskopiere den delen av samlingen som er av nasjonal kulturhistorisk verdi. I tillegg skulle alle nitratbilder oppbevares i brannsikre magasiner i Mo i Rana på grunn av brann- og eksplosjonsfare. Rørosmuseet oppbevarer resten av samlingen i sine magasiner.

Arbeidet med samlingen

Rørosmuseet har rengjort og omemballert hele fotosamlingen. Alle bildene er gitt et nummer og det er ført protokoller. Den delen av fotosamlingen som er digitalisert, omkring 8000 bilder, skal nå også registreres digitalt. Dette arbeidet skal Rørosmuseet stå for. På sikt skal hele samlingen registreres digitalt. Arbeidet er organisert som et prosjekt, og har fått støtte av Stiftelsen UNI, Norsk Kulturråd, Stiftelsen Fritt Ord, Røros kommune og Nasjonalbiblioteket.

For mange av bildene er det mangelfullt med informasjon. I de gamle protokollene kan det for eksempel stå; «portrett, mann».

«Leve skidretten til best», står det på plakaten. Bildet er tatt i forbindelse med en bazar i regi av skilaget på Røros. (Foto: Iv. Olsen, Rørosmuseets arkiv)

Rørosmuseet jobber med å finne fram til hvem som er avbildet og registrere dette. Her kan publikum være til stor hjelp. Den siste tida har Rørosmuseet og Røros Museums- og historielag arrangert fotokvelder hvor et knippe bilder fra Iver Olsen-arkivet har blitt vist. Publikum har kommet med opplysninger som er nyttige i registreringsarbeidet. I tillegg er det gledelig for museet å kunne formidle fra samlingen! Når all informasjon om enkeltbildene er hentet inn og registrert, blir det mulig å søke på personer og steder som er avfotografert. Rørosmuseet kan da effektivt håndtere forespørsler fra publikum og forskere om bilder av bestemte personer eller steder.

Draktutstillinga «TI FINPUSSA»

Draktutstillinga «Ti finpusa» vil våren 2010 demonteres og revideres. Vi oppfordrer derfor alle om å ta turen i Smelthytta i løpet av vinteren 2010 og få med seg denne flotte presentasjonen av distriktets rike drakttradisjon!

Let etter gamle skatter og fotografier fra Røros i Trøndelagsbasen på www.digitalmuseum.no!

Se vår nettside www.rorosmuseet.no.

Iver Olsen var opptatt av å dokumentere Røros, og mange av bildene viser hvordan bergstaden har forandret seg de siste hundre årene. Dette bildet er tatt nedenfor jernbanelinja, omrent der hvor Røros slakteri har lokaler i dag. (Foto: Iv. Olsen, Rørosmuseets arkiv).

Vi trenger flere gode venner av Pressemuseet Fjeld-Ljom!!!

Pressemuseet

Fjeld-Ljom.

I redaksjonen:

Toril Ormhaug, Tone Rygg, Randi Borgos, Jenny Fjellheim, Torfinn Rohde, Magne Ekker, Odd Sletten, Erik Roll

Teknisk produksjon:

Ragnar Løkken, Carl Peter Løken, Tore Heitmann, Torbjørn Torgersen, Tor Hermansen, Kåre Møller, Torbjørn Floor, Karl Ole Solli, Rudolf Olsen

Satt og trykt i Pressemuseet Fjeld-Ljom

Bli medlem av Venneforeningen
Tlf. Rørosmuseum 72 40 61 70

Rørosmuseum i Fjeld-Ljoms spalter

Rørosmuseum er tema for denne utgaven av Fjeld-Ljom. Gjennom ulike artikler vil vi fortelle om museets avdelinger og aktiviteter. Vi vil også gi deg som leser innblikk i museets historie og dagens drift.

Rørosmuseets oppgaver favner vidt; vi driver med vedlikehold av fredede bygninger, kursing i gamle håndverks-teknikker, forvaltning av eiendommer etter Røros Kobberverk, dokumentasjon av røroshistoria, bevaring av «Røros' hukommelse» i form av gjenstander, foto og arkivmateriale, dokumentasjon av naturhistorie og sør-samisk historie og kultur. Sist, men ikke minst, har vi et ansvar for å formidle kunnskap om alt dette til publikum.

Rørosmuseum har gjennomgått store endringer de siste 25 åra. I 1982 hadde museet tre ansatte, og i dag er vi 23 i fast stilling. Museet er fortsatt i utvikling. I 2009 ble Dokortjønna friluftspark og Femundsmarka nasjonalparksenter sammenslått med Rørosmuseum. Også Pressemuseet Fjeld-Ljom har vedtatt å overdra museet med alle sine gjenstander og arkivsaker.

I året som kommer vil nok Røros-museet stå overfor store organisatoriske endringer. For tida utredes en eventuell sammenheng med Nord-Østerdalsmuseum til et fjellregionmuseum, sammenslåing med Museene i Sør-Trøndelag (MIST) eller om Rørosmuseum skal bli stående som selvstendig institusjon. Uansett hva som skjer, vil museets overordnede samfunnsoppgaver som er innsamling, bevaring, dokumentasjon, forskning og formidling fortsette som før.

Det videre arbeidet med Fjeld-Ljoms historie blir en interessant oppgave for museets ansatte, og vi skal fortsatt samarbeide med frivillige ildsjeler. Det er viktig og veldig hyggelig at ivrige entusiaster holder pressehistoria ved like og trykker denne avisa i blytsats. God lesning!

Ny utstilling ved Rørosmuseum:

Kunnskap om et kulturminne - Sverre Ødegaards tegninger

Den nye utstillinga som nå er under utarbeidelse er et stort løft for Rørosmuseum og samarbeidspartneren Røros. Her satses det for fullt på å formidle fra en unik skatt — Sverre Ødegaards tegninger, som er spekket med kunnskap om bergstaden Røros.

I Rørosmuseets arkiv og i privat eie finnes det mengder med tegninger utført av Sverre Ødegaard. De handler i vid forstand om kulturminnet Røros, og samlet representerer de en uvurderlig kunnskapsmengde. Det dreier seg om en grunnleggende forståelse av kulturminnene knyttet til Bergstaden. Sverre rekonstruerte byplanen på Røros slik den lå rundt 1850, og han tegnet over 100 av gårdene. Han tegnet staden i terrengsnitt og i ulike perspektiv, han tegnet bygningsdetaljer og bygningsprinsipp og laget vakre, detaljrike kulturhistoriske framstillinger.

Rørosmuseum har ansvar for å bidra til at dette materialet blir formidlet, og vi har det siste året arbeidet hardt for å få til ei større utstilling. Sammen med Ingeborg Anna Ødegaard i Røros har vi gjort et utvalg blant hundrevis av tegninger og sortert dem etter de temaene utstillinga skal ta for seg. For å avgrense utstillinga må vi la tegninger av tekniske installasjoner, smeltehytter og gruver vente til neste omgang.

Utstillinga skal i tillegg til plansjer med tegninger og tekster inneholde en bildevisning av kulturhistoriske tegninger, og det

Sverre Ødegaard ved modellene i Smeltthytt

vil bli vist klipp fra filmen om Sverre: «Med Bergstaden i blodet», laget av Kirsti Moe for NRK i 1994. Vi har også planer om en aktiviserende del for barn og ungdom, men hva det skal gå ut på, får være en hemmelighet til så lenge.

Et av målene med utstillinga er at den skal bidra til å bygge forståelse og respekt både for kulturminnene og kulturminnevernet. Vi håper også at utstillinga vil skape engasjement og debatt, for eksempel ved å aktualisere spørsmålet om vi greier å bevare Bergstaden som en arkitektonisk helhet.

Produksjonen av denne utstilling er krevende. Mange av tegningene er store og må sendes til skanning hos et spesialfirma i Trondheim.

Formgivning og produksjon er satt bort til firmaet Huus og

Heim arkitekter As der Aslak Haanshuus, som for øvrig er oppvokst på Røros, skal utføre mye av oppdraget.

Rørosmuseum håper at utstillinga kan åpnes før året 2009 er omme, men det er i skrivende stund fortsatt en viss usikkerhet knyttet til finansiering. Arbeidet med å få budsjettet på plass har vært en krevende utfordring sjøl om både offentlige instanser og private bedrifter har gitt sine bidrag.

Etter ett år ved Rørosmuseum, planlegger vi å få utstillinga ut på vandring. Museet ønsker å vise den utafor Sta'a, på andre steder som også har store kulturminner å ta vare på. Intensjonen er å bidra med kunnskap og inspirasjon. De andre verdensarvstedene i Norden har vært drøftet som mottakere. Etter endt vandring er det aktuelt at en del

av utstillinga inngår i museets faste utstillinger. Kanskje vil den bli å finne i Kurantgården der museets bygningsvernssenter holder til.

Formidler og vaktbikkje

Sverre Ødegaards holdning var at det å holde kunnskapen om kulturminnet Røros levende, er en viktig del av sjølv vernearbeidet. I 1988 skrev han i årboka Fjell-Folk at «I det meir daglege vil kunnskapen om nærmiljøet vårt vera det beste middel til å berge verdiane inn i framtida».

I over 40 år arbeidet Sverre Ødegaard for Rørosmuseum. Der var han opptatt med innsamling av stoff, kildegranskning, registrering av hus og gjenstander, antikvarisk bygningsvern, skriving og tegning. Han la ned et stort arbeid for å dokumentere kulturminnene om nå utgjør verdensarven Røros. Hans tilnærming til arbeidet var alltid preget av et helhetssyn. Han var opptatt av at alle kulturelle uttrykk henger sammen og han arbeidet derfor både med kultur-, bygnings- og bergverks historie.

Kunnskap og kunstneriske evner gjorde Sverre Ødegaard, født 1947, til en stor formidler. Det er med rette sagt at han var «kunstner i bergstadens historie». Sverre ble tildelt mange priser og stor anerkjennelse for arbeidet sitt. I 2002, samme året som han døde, fikk han statens lønn for kunstnere.

Mange så hans viktige rolle som «bergstadens vaktbikkje» — parat og kompetent til å forsvare og forklare. Sverre bar alltid skisseblokken med seg, og var ikke den tilgjengelig, ble skisser og utkast tegnet ned på matpapir og servietter.

Rørosmuseum er nå i gang med et viktig utstillingsarbeid. Vil resultatet syne oss rekkevidden av Sverres egne ord om at kunnskapen er en viktig del av selve vernearbeidet?

Bygningsvernssentret

Rørosmuseum bygningsvernssenter er en avdeling av Rørosmuseum som holder til i Kurantgården. Senteret driver med kurs og kompetansehevsaktiviteter innen bygningsvern, formidling, istandsetting av bygninger og rådgivning/prosjektledelse på ulike bygningsvernprosjekter. Viktige mål er å skape holdninger, framskaffe og formidle kunnskaper og lære bort ferdigheter i tradisjonelt håndverk.

Bygningsvernssenteret setter i stand interiør og mur i Røros kirke

Rørosmuseum har fått to oppdrag i Røros Kirke sammen med lokale håndverkere. Det ene oppdraget er å demontere, sette i stand og remontere interiøret i kirka. På dette prosjektet er vi underleverandør til Kjellmark AS. Det andre oppdraget er å rense, reparere og kalkmale mureggene innvendig i kirka.

Interiøret

Interiøret er nå demontert og flyttet til prosjektverkstedet. Selve demonteringsarbeidet er et nitidig arbeid, trevirket er tørt og må behandles svært forsiktig. Spikrene i sammenføyningene blir derfor i hovedsak kappet med baulfil, for å unngå sprekker og merker i trevirket. Alle deler merkes etter et bestemt system, slik at en skal være sikker på at alt kommer tilbake på riktig plass. På verkstedet blir hver enkelt del reparert, etter at malingen har fjernet det som skal vekk av den gamle malingen. Sprekker og skader spuses, rå-

Skanting av tømmer som skal brukes til lafting. Bildet er tatt under et laftekurs i regi av Rørosmuseum, Røros kommune og Utbusprosjektet og Røros Ressurs. (Foto Rørosmuseum)

teskade fjernes og det felles inn nytt treverk. Dårlige sammenføyninger blir strammet opp. Etter at delene har fått to strøk med ny maling skal snekkerne remontere interiøret i kirka, før det får det siste malingsstrøket.

Murarbeidet

Murerne skal rense mureggene, reparere sprekker og skader i murene. Til sammen 1021 m² med vegg skal strykes med fem lag

Bygningsvernssenteret har fått i oppdrag å demontere, sette i stand og remontere interiøret i Røroskirka, samt å rense og kalkmale de innvendige mureggene. (Foto: Rørosmuseum)

Rørosmuseum...

Forts. fra side 1

og selv om Rørosmuseum mottar offentlige og private tilskudd, er økonomien avhengig av godt besøk i løpet av året.

Den kulturhistoriske avdelinga har ansvaret for samlingene — det være seg gjenstander, fotografier eller arkivmateriale. Et viktig arbeid er å formidle fra dette materialet til publikum. Digital formidling har åpnet for nye muligheter og er et satsningsområde i museumsverdenen. Det er også viktig å samle nytt gjennom dokumentasjon av det som foregår på Røros i dag.

Naturhistorisk avdeling er gjenopprettet og er nå tilknyttet Femundsmarka Nasjonalparksenter og friluftsparken ved Dokortjønna, som også er en del av Rørosmuseum. I Røros-traktene er kultur- og naturhistorien tett sammenbundet, både samisk historie og industrihistorien viser det. Avdelingens arbeidsområde har derfor mange krysningspunkter i forhold til de øvrige fagområdene ved museet.

Bygningsvernssenteret i Kurantgården er den avdelinga som har vokst mest de senere åra. Trehusbebyggelsen og den lange vernehistorien på Røros er grunnlaget for et omfattende antikvarisk bygningsarbeid. Rørosmu-

med kalkhvitting. Dette arbeidet er så vidt påbegynt, veggene over kongelosjen ble gjort ferdig i august i forbindelse med et kalkkurs som Rørosmuseum arrangerte. Resten av veggene blir gjort ferdige i løpet av vinteren. Når denne jobben er gjort vil veggene i kirka være både rene og hvite.

seet forvalter også statens eiendommer etter Røros Kobberverk, en forvaltningsoppgave som gir arbeid til mange håndverkere. Senteret holder kurs, driver rådgivning og deltar nå i det store prosjektet med restaurering av Røros kirke.

Framtid

Hvor går så museet i framtida? Førstingene legges på nasjonalt plan med nye stortingsmeldinger og museumsplaner. Museet påvirket av den generelle samfunnsutviklinga og lokalt gjøres det valg i store og små saker. Det norske museumslandskapet gjennomgår nå en omfattende reform, der museene skal samles i større enheter. Dette innebærer sammenslåing av virksomheter og ny organisering for mange museer. I Sør-Trøndelag har fylket valgt å etablere ett fylkesmuseum. For Rørosmuseets del er det ennå ikke avgjort hvilken organisasjonsform museet skal ha i framtida. Det diskuteres ulike alternativer; skal museet bestå som en selvstendig enhet, skal det etableres ett felles museum for Røros og Nord-Østerdal eller skal Rørosmuseum gå inn i Museene i Sør-Trøndelag, MIST?

Innafor en av disse organisasjonene og ut fra gitte økonomiske rammer, skal Rørosmuseum løse mange oppgaver og utfordringer — mange kortsiktige og overkommelige gjøremål, andre av mer kompleks og langsiktig art. Museets overordnede mål vil nok også i framtida være å ta vare på de materielle og immaterielle kulturminnene i Røros-traktene. Det er planer og mål en ønsker å nå for å imøtekomme samfunnsoppgaven museet er pålagt.

Museets skattekammer

En av museets viktigste arbeidsoppgaver er å ta vare på gjenstander, fotografier og arkivmateriale som dokumenterer fortida og samtida, og Rørosmuseet forvalter i underkant av 10 000 gjenstander og 70 000 foto. I tillegg er det gjenstander som ennå ikke er registrerte i samlingene, bl.a. etter Røros Kobberverk. Rørosmuseet får ofte forespørsler knyttet til samlingene — til bruk i formidling, i forskningssøymed eller i privat sammenheng. Mange ønsker også at det skal vises fram mer av det som ligger godt bevart i museets «hemmelige» rom.

Mengden materialer tilsier at museet ikke kan stille ut alt som er bevart. Hovedformålet med samlingsforvaltninga ved museet er å opparbeide en kunnskapsbank om fortida og samtida for framtida. Med digitale hjelpemidler er museene likevel på vei inn i en ny fase når det gjelder formidling av materiale som museene forvalter.

Primus

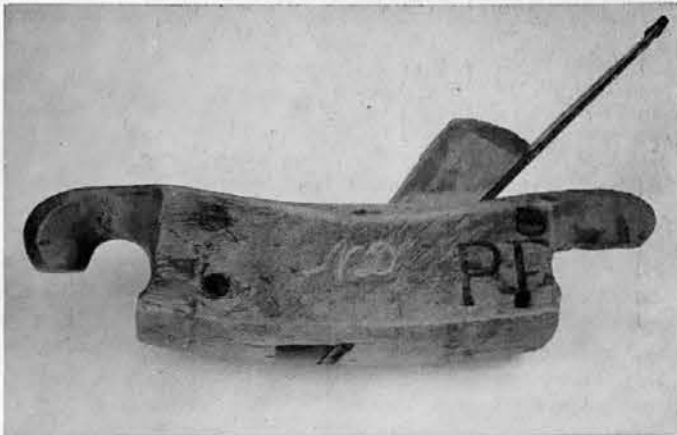
Opplysninger om gjenstander og foto som oppbevares ved Rørosmuseet, blir nå registrerte i Primus. Primus er det nasjonale, digitale registreringsprogrammet

for museene. Her legges det inn opplysninger om og bilde av hver gjenstand etter hvert som de blir registrerte. Dette gjør at en, i stedet for å lete fram registreringskort på femti ulike stoler, kan søke opp alle femti med noen tastetrykk. Ønsker en å få oversikt over alle gjenstander som er gitt av en og samme person, kan en søke etter personen og dermed få oversikt over alle gjenstander og foto som er knyttet

til denne personen. Det samme gjelder fotografi. Vil en ha oversikt over hvilke bilder museet har fra Kjerkgata på Røros, kan en søke på Kjerkgata og Røros og få oversikt over nettopp det.

www.digitalmuseum.no

Registreringene i Primus-databasen kan en finne igjen på www.digitalmuseum.no. Det er vel og merke bare utvalgte opplysninger en finner på «nettet». Opp-

Gjenstand RMU.002445, registrert i Primus-databasen: Bøker-hovel brukt ved tilvirkning av ski. Hovelen er bl.a. merket ND og har sist tilhørt Nils Damelsen (f. 1893) fra Elgå. Hovelen er 22 cm lang og 5,5 cm bred. (Foto Rørosmuseet)

Åarjelsaemien mujhtesh - sørsamiske minner

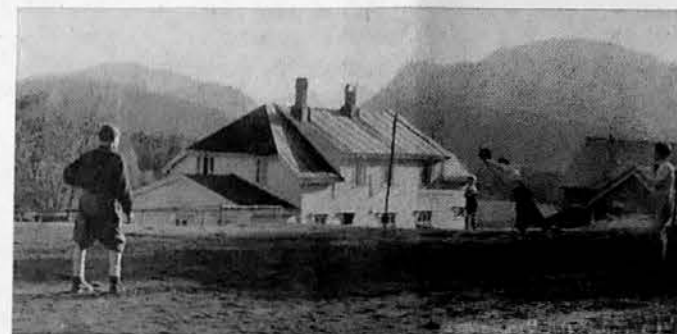
Rørosmuseet har siden 2002 hatt en faststilling med arbeidsområde samisk kultur og historie. Det har siden vært arbeidet med dette feltet på ulike områder. På formidlingssiden vil vi nevne utstillingen *Gellie-laaketje — sørsamisk mangfold i dag* som ble produsert av Rørosmuseet i 2001. Denne utstillingen vises i dag som nettutstilling på www.rorosmuseet.no.

For Rørosmuseet er det et prioritert arbeidsområde å hente inn materiale som kan belyse rørossamisk historie. I den forbindelse er vi i planleggingsfasen av et større prosjekt med formål å søke etter opplysninger om samer i arkivmateriale. Et ledd i

arbeidet med å samle inn kilde-materiale som kan bidra til å belyse rørossamisk historie, er imidlertid å dokumentere muntlig tradisjonsstoff.

Innsamling av muntlig tradisjonsstoff er like aktuelt til enhver tid. Rørosmuseet har fått finansiert og er i gang med et arbeid der det skal gjøres intervju med et antall personer i og fra rørossamisk område. Arbeidet har prosjektittelen *Åarjelsaemien mujhtesh — Sørsamiske minner*. Vi skal gjennom intervju samle inn tradisjonskunnskap som kan bidra til å belyse rørossamisk historie.

Et av målene med et slikt intervjuarbeid er ofte å dokumen-

Sameskolen i Havika utenfor Namdøl, 1947. Barn fra rørossamisk område fikk sin skolegang ved sameskolen i Havika. Det hvite bygget i bakgrunnen fungerte både som skole og internat, og sameskolen ble drevet av Norges finansselskap. (Foto: privat)

tere fra så langt tilbake i tid som en kan komme. Dette må samtidig vurderes opp i mot ulike perioder og spesielle hendelser i de ulike deler av det rørossamiske området. Vi sier at vi ønsker å gjøre intervju omkring enkelt-personers minne fra perioden 1930-1980, altså til en periode

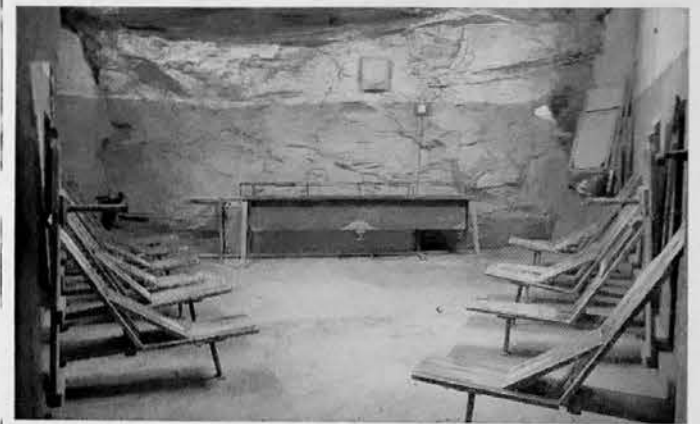
lysninger om personer blir for eksempel ikke publisert på grunn av personvernet.

Rørosmuseets registreringer er å finne i Trøndelagsbasen, i felles base med andre museer i Trøndelag, bl.a. Trøndelag Folkemuseum Sverresborg. Vil en bare se de gjenstandene som finnes ved Rørosmuseet, kan en velge det. Ønsker en å se bare stolene som er å finne på Rørosmuseet, kan en søke opp disse. Eller en kan få fram hva som for eksempel finnes av samiske gjenstander. Her er det mange muligheter!

Realiteten

Å registrere digitalt er et nitidig arbeid, og for at opplysningene som formidles ut skal være gode og kvalitetssikret, er det viktig å bruke tid og ressurser på å legge riktige opplysninger inn. Det vil derfor ta lang tid før en vil ha digital tilgang til alt som er bevart i Rørosmuseets samlinger. Rørosmuseet er i gang med arbeidet og litt etter litt kommer nye gjenstandsgrupper på plass. Arbeidet med fotoregistrering er også i gang, først og fremst med samlinga etter fotograf Iver Olsen på Røros. Rørosmuseet oppfordrer alle interesserte til å følge med på www.digitalmuseum.no. Primus-basen vil etter hvert bli en god kilde til kunnskap om Røros-historien.

Olavsgruva som besøksgruve 30 år

Fra pauserommet i Olavsgruva (Foto Rørosmuseet)

En av bærebjelkene i stiftelsen Rørosmuseet og reiselivsproduktet Røros fyller 30 år i 2009. Den 26. mai 1979 ble gruva offisielt åpnet av daværende statsminister Oddvar Nordli, og 13. juni 1981 foretok kong Olav innvielsen av gruve-museet.

Besøksgruva blir til

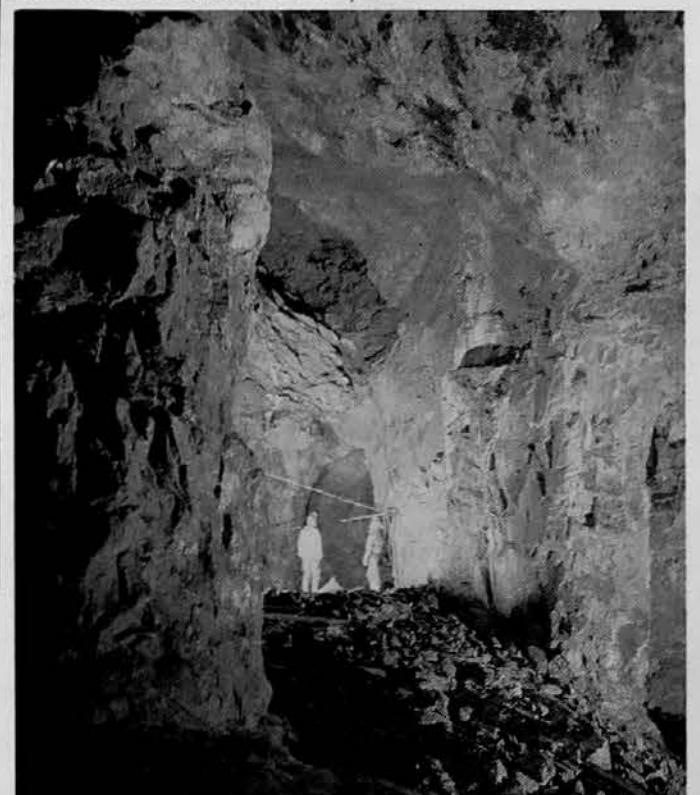
I juni 1976 arrangerte Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF), LO og Norsk Arbeidsmandsforbund bergmannsdager på Røros med et omfattende kulturprogram. Et av innslagene var å ta publikum ned gjennom Nyberget og til konserter i Olavsgruva. I løpet av noen få dager var 4000 mennesker vist rundt i det nedlagte gruveanlegget. Daværende direktør ved Røros Kobberverk, Knut Ritter Eriksen, lot pumpene gå i Olavsgruva etter at gruva ble nedlagt, slik at gruva ikke ble fylt opp med vann. Kanskje håpet han at anlegget skulle bli tatt vare på? Uansett la det grunnlaget for Olavsgruva som museum.

Gjennom arbeidet i komiteen for Olavsgruvas bevaring var avdøde sjefssekretær i AOF, Alf Frøtjold, en drivende kraft i arbeidet med å sette Olavsgruva i stand som museum. I dag fremstår Olavsgruva som et verdig monument over en virksomhet som preget Røros i 333

år. Gruvene ble reddet fra glemse-len i siste liten takket være pågangsmot og aldri svikende interesse fra en gruppe kulturarbeidere og deres organisasjoner. Foreningen Olavsgruvas venner ble stiftet i 1980. Den har medlemmer over hele landet og arbeider for å ta vare på gruveanlegget og arbeiderkulturen.

Olavsgruva i dag

Olavsgruva i dag er en godt besøkt museumsgruve og har åpent hele året, med daglige omvisninger i sommerhalvåret. Museumsbygget huser i dag to utstillinger. Den ene gir en kortfattet framstilling av hvordan gruvene ble drevet gjennom ulike perioder og bergmannens arbeidsforhold og levkår. Den andre viser geologien i Rørosstrakten. Den består av kart over berggrunnen i Norge og i Røros-området, i tillegg til steinprøver fra ulike Røros-gruver. Turen til Olavsgruva er i seg selv en reise gjennom historien. Oppe på snau-fjellet ser du Øvre Storwartz, et av de eldste gruveanleggene på Røros. På Nedre Storwartz ruver flotasjonsanlegget i landskapet. Til dette anlegget går også taubanen som fraktet malmen fra Olavsgruva. Taubanen ble istandsatt i 2007, og settes i gang ved ulike arrangementer.

En vandring i historien (Foto Rørosmuseet)

Reinslakting i første del av 1900-tallet. Et slikt situasjonsbilde vil se noe annerledes ut i dag. (Foto: Iv. Olsen, Rørosmuseets arkiv)

Boka Efterretning om Røraas Kobberverk og Præstegjeld utgis på nytt!

I 1846 ble ei bok med tittelen *Efterretning om Røros Kobberverk og Præstegjeld* gitt ut. Boka var basert på to ulike manus, som til sammen ga et godt innblikk i Røros kobberverks og bergstadens første 150 år. Første del av boka var Peder Hjorts *Historiske efterretninger om Røros Kobberverk*. Del to var et manus av presten Peter Schnitler Krag: *Nogle bidrag til en beskrivelse over Røros's borgelige*

forfatning. Det var prost John Aas som tok initiativ til å få trykt og gitt ut de to manuskriptene som tidligere ikke var offentliggjort. Boka har i alle år etter utgivelsen blitt regna som en viktig kilde til kunnskap om lokalhistoria. I 1903 ble boka utgitt på nytt. Begge disse utgivelsene er trykt med gotiske bokstaver. Boka vil nå for første gang foreligge med latinske bokstaver, og mange vil nok dermed oppleve

denne viktige kilden som mer tilgjengelig.

Peder Hjort var Røros kobberverks direktør fra 1772 til sin død i 1789. John Aas beskriver i fortalen til boka hvordan han fikk tak i en kopi av Hjorts handskrevne manus: «Jeg hørte allerede i min barndom disse Hjorts efterretninger omtale under benevnelsen 'Hjorts Røraas Beskrivelse', og anmodede desaaarsag for nogle aar siden min broder, hytteskriveren ved Tolgen, om at forskaffe mig en afskrift af samme...»

Peder Hjort gir i sine «efter-

retninger» en framstilling av Røros kobberverk 150-årige historie fra etableringa midt på 1600-tallet og fram til slutten av 1700-tallet. Her omtaler han blant annet hvordan malmen i Storvola ble oppdaget, stridighetene rundt rettighetene til funnet, hvordan verket ble drevet under vekslende konjunkturer og arbeidernes kamp for et utkomme. Også Danmark/Norges stridigheter med Sverige og hvordan disse påvirket kobberverkets drift og levkårene på bergstaden blir grundig belyst.

Hjort hadde god kunnskap om

kobberverket og dets historie. Han var født og oppvokst på bergstaden, og hans far ble ansatt som bergskriver ved verket i 1689. Peder Hjort ble sjøl ansatt ved verket fra 1743, først som proviantskriver, senere som bergskriver og direktør.

Peter Schnitler Krag var sogneprest på Røros fra 1797 til 1806, og skrev opprinnelig sin beretning i 1804 etter anmodning fra amtmann Thaarup. Thaarup planla en større utgivelse ved navn «Norges beskrivelse», men denne ble imidlertid aldri realisert.

Krag gir en beskrivelse av samfunn og levkår på Røros rundt 1800. Han behandler både den demografiske utviklinga, naturgitte forutsetninger for bosetninga i området, beskriver kles- og matskikker hos befolkninga, kirke- og skolevesen, blant annet. Ved utførlige tabeller gir han også oversikt over kobberverkets aktivitet og produksjon.

Det store arbeidet med å transkribere boka fra gotisk til latinske bokstaver er utført av Gaute Storø. Boka utgis av Rørosmuseet.

Bli medlem i Presse-museet Fjeld-Ljoms Venner!

— Ta kontakt med Røros-museet på tlf. 72 40 61 70

Nye formidlingstema for Rørosmuseet

Naturhistorie og Femunds- marka nasjonalpark

Få områder i Norge gir umiddelbart så sterke assosiasjoner til villmark, stillhet og tidløshet som Femundsmarka. Stor-Hans, Fe

Dokortjønna friluftspark og Femundsmarka nasjonalparksenter ligger idyllisk til ved Dokortjønna i sentrum av Røros (Foto: Rørosmuseet)

mundens uendelighet og landskapet med blokk-mark og gammel furuskog er brikker i dette bildet. Heldigvis kan vi oppleve stillheten og gammelskogen i dag, 38 år etter at store deler av området ble fredet som en av våre første nasjonalparker. Sammen med vernet av Femund - Trysilvassdraget mot kraftutbygging reddet fredningen området fra en skjebne med skogstulveier, hogst og reguleringer.

Takket være passasjerbåten Femund II er Femundsmarka en av våre mest brukervennlige og lett-tilgjengelige nasjonalparker. 1½ time etter at du går på busen på Røros stasjon, kan du sette foten i nasjonalparken ved utløpet av Røa, sentralvassdraget i nasjonalparken som skiller Røros og Engerdal kommuner.

Sett i sammenheng med Regens og Långfjellets naturreservater og Tøfingsdalens nasjonalpark i Sverige, er Femundsmarka sør-skandinaviens største vernet skogsområde. Området er et kjerneområde for tamreindrift og for sør-samisk kultur og historie.

Vassrenna som går mellom Randtjønna og Lill-langtjønna (Foto: Rørosmuseet)

Fra årsskiftet 2008-2009 har Rørosmuseet overtatt ansvaret for Femundsmarka nasjonalparksenter som er lokalisert i Stenhuset på Dokortjønna. Samtidig er det opprettet en naturhistorisk avdeling ved museet, og nasjonalparksenteret og friluftsparken på Doktor-

tjønna er første trinn i oppbyggingen av avdelingen. Satsingen på naturhistorisk avdeling passer også godt inn i museets arbeid med den nye verdensarven «Bergstaden og Cirkumferensen».

Rørosmuseet vil utvikle den nye avdelingen, nasjonalparksenteret og

friluftsområdet i samarbeid med bl.a. Røros kommune, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Direktoratet for naturforvaltning, Statskog og Norges geologiske undersøkelser.

Fjell-Folk for 2009 - 34. årgang

Det er grunn til å se fram til utgivelsen av 2009-utgaven av Rørosmuseets årbok! Fjell-Folk kommer som før til å bringe gode originalartikler som favner både i «bredde» og «dybde». Artiklene er skrevet av fjellfolk og for fjellfolk.

I det første nummeret av årboka, som kom i 1976, skrev Sverre Ødegaard: «Kva vi meiner med å laga ei bok som dette, er eit spørsmål som vi treng gi eit svar på. Vi vonar kort og godt at årboka kan vera med på å styrke interessa for museumsarbeidet og antikvarisk vernearbeid i det heile, og vi voner at ho kan styrke interessa for lokal kultur og historie. (...) Vi trur at slik viten er viktig, om vi heilt skal forstå kva vi vinn og kva vi taper

Ansatte ved Røros Lærfabrikk som Jon Høsoien skriver om i Fjell-Folk 2009 (Foto: Rørosmuseets arkiv)

etter som nytt kjem i staden for gammalt. (...) Det har ikkje vore lett å finne eit godt og høveleg navn på årboka. Det har kome fram ymse forslag. (...) Men Fjell-Folk var til slut det namnet vi tykte best om.»

Både intensjonene og tittelen har stått seg bra. Dagens redaksjon har som mål at hvert nummer av Fjell-

Folk skal bringe stoff fra museets viktigste fagområder som er kulturhistorien for Røros Bergstad og bygdenes omkring, industrihistorie, samtidshistorie, samisk, jordbruk, bygningsvern, naturhistorie og kunst.

Målet med årboka er kort og godt å framskaffe ny kunnskap om Røros og Røros-traktene. Det vil

være feil å påstå at artikkelforfatterne står i kø, men det er heller ikke vanskelig å få folk til å bidra med stoff til Rørosmuseets årbok. Skribentene er å finne både blant fagfolk innen ulike felt og blant lekfolk med sterk lokalhistorisk interesse.

For å nevne noen fa av artiklene i 2009-utgaven: Nils Marstein nylig avtroppet riksantikvar, kommer med en artikkel om utvidelsen av verdensarvstedet Røros, professor em. Ola Syrtstad skriver om «Da Rørosfeet ble trønderfeet» og redaktør Jon Høsoien leverer en artikkel om Røros Lærwarefabrikk i tillegg kan vi nevne en artikkel som hører hjemme under emnet samtid og nær fortid. Den er skrevet av Anny Berge Alsaker som forteller om «Mi barndoms jul i Falkbergets rike». Forfatteren er over 80 år og bosatt i Stryn. I barndommen bodde hun ett år i Landsognsgården på Røros sammen med mora som var meierske. Den minnerike historien er illustrert med gode fotografier. Etter 33 år i samme drakt vur-

derer vi nå å gi årboka ny form og design. Litt mindre format, stivere permer og en mer moderne layout – alt for å heve kvaliteten på produktet. Vi vet ennå ikke om disse endringene kommer i 2009, men tida er nok inne for en aldri så liten modernisering.

Fjell-Folk har kommet ut med ett nummer i året i 33 år, og innholdsfortegnelsene viser at stofftilfanget har vært stort og variert. Årbokas lesere kan også i år glede seg til å innotta interessant lesestoff!

Redaksjonen

Anny Berge Alsaker, t.v. på bildet, har skrevet artikkelen «Mi barndoms jul i Johan Falkbergets rike», en god og trivelig Fjell-Folk-artikkel (Foto: Rørosmuseets arkiv)

Utdrag fra...
1930 Museumsforeningen ble stiftet og utstillinga i Aasengården åpnet.

1933 Den første Bergmannsdagen, som skulle bli «ein tradisjon og ein festdag for heile distriktet» ble arrangert.

1935 Rørosvukku arrangeres — stevne i Aasengården med kåseri, felekappleik og fest.

1936 Museet kjøper opp flere eiendommer ved Dokortjønna til tomt for museet.

1937 Folkefest på museet, kronprinsparet på besøk.

1939 Museet bygger «festbygning med kafé og danseplattning ved Dokortjønna. Bergmannsdag lagt til rette som «utflytterstevne» med historisk opptog og folkemøte.

1947 Det første huset, «Hamlanderstuggu», reises på museumsområdet ved Dokortjønna, deretter seterstuggu fra Løkkja i Hådalen.

1950 Flere hus kommer til museet: Bjørklaua, Eggagården, «Hjortkjerka», samegamma, senere stamphuset og rullebua.

1956 Samlingsbygget reises

1957 Den 7. Bergmannsdagen feires over to dager med 400-års minne for Hans Aasens fødsel. Samlingene flyttes til det nye museumsbygget — Stenhuset. Åpning av nybygget.

1961 Reinsdyr på museet — flytting av danseplattning og istandsetting av stemneplassen ved Dokortjønna.

1965 Bergmannsdag med avdukning av bergmannsmonumentet.

1973 A/S Antikvarisk Verksted opprettet i Kurantgården.

1974 Malmplassprosjektet etablert — planlegging av nytt museum på Malmplassen.

1976 Første nummer av Fjell-Folk utgis.

1977 Historielagets og Kobberværkets samlinger slått sammen. Museet får én fast ansatt (bestyrer).

1979 Olavsgruva åpnes for publikum.

1980 Avtale mellom RMH og staten om forvaltning av kulturminnene etter kopperverket.

1981 Åpning av nytt museumsbygg over nedgangen til Olavsgruva. Rørosmuseets 50-årsjubileum.

1982 Rørosmuseet har tre ansatte; bestyrer, sekretær og vedlikeholdsmann.

1984 Museets område ved Dokortjønna solgt til Røros kommune.

1986 Eggagården flyttes fra Dokortjønna til ny tomt ved Sleggghaugan.

1988 Åpning av det nye museet, Smeltthytta.

1989 Utstillingene i Sleggveien demontert etter ca. 40 år.

1990 Etablering av Stiftelsen Rørosmuseet. Stifterne Røros Museums- og historielag og Olavsgruvas Venner blir venneforening. Museet kåres til Årets museum i Europa!

1992 Rørosmuseet overtar

formidlinga i Olavsgruva.

1994 Røros 350 år. Museet jubilerer med sørsamisk vandrestilling og jordbruksutstilling i Per Amundsa-gården.

1995 Sikring av forbygningene langs Hyttelva.

1997 Spjellstuggu i Sleggveien blir restaurert.

1998 Museet får tildelt et faglig ansvar for verdensarven Røros, bygningsvern, samisk historie og bergverk.

1999 Museet arrangerer handverksdager, kurs i bygningsvern og tradisjonshåndverk.

1999 Museet kjøper Tjurrufabrikken til magasininformål. Tyristuggu i Sleggveien og taubanebukker på Storwartz restaureres. Spjellstuggu åpnes for publikum i sommersesongen.

2000 Åpning av drakutstillinga «Ti finpusa» — Prosjektet «Husadopsjon Røros» satt i gang i samarbeid med Røros skole — Stamplanlegget ved Høsa ferdig restaurert og satt opp på opprinnelig tomt

— Stamphusdagen arrangeres.

2001 Rørosmuseet med flere mottar Kulturminnedagens pris. Åpning av utstillinga «Gellielaaketje» — Sørsamisk mangfold i dag.

2002 Arbeidet med fotostillinga etter Iver Olsen settes i gang.

2003 Museet deltar i etableringa av to nasjonale nettverk; bergverk og bygningsvern. Museet kjøper lagerbygg i Stamphusveien. Fotostilling om Røros-martnan på Malmplassen.

2004 Gjenstandene i magasinet ved Dokortjønna flyttes. Museet med flere mottar for andre gang Kulturminnedagens pris.

2005 Rørosmuseet 75 år. Åpning av jubileumsutstillinga «En tamp, en pulk og ei krafse — ting og tilhørighet». Museet mottar direkte driftstilskudd fra staten og står på lista over konsoliderte museer i Norge. Utstilling om Husadopsjon Røros på Malmplassen. Åpning av nettstedet «En smakebit av verdensarven» — i samarbeid med

Røros Folkebibliotek og Sør-Trøndelag fylkesbibliotek.

2006 Bygningsvernssenteret etableres i Kurantgården. Geologistillinga på Olavsgruva revideres og settes opp på ny.

2007 Taubanen fra Olavsgruva til flotasjøn på Storwartz ferdig restaurert for bruk. Museet gir ut boka «Spellmann på dromen» av Mary Barthelemy. Museet deltar i produksjonen av «Klesdraktens magi» — en vandrestilling. Museet deltar i etableringa av Norges Verdensarv, en sammenslutning av verdensarvstedene i Norge.

2008 Museet deltar i etableringa av samisk museumsnettverk.

2009 Dokortjønna familieparksenter og Femundsmarka nasjonalparksenter innlemmes i Rørosmuseet. Pressemuseet Fjeld-Ljom og museet vedtar en sammenslåing. Rørosmuseets digitale registreringer formidles via www.digitaltmuseum.no. Rørosmuseet deltar i restaureringa av Røros kirke. Rørosmuseet har 23 faste ansatte og ca. 40 engasjerte i løpet av året.

Utdrag fra Rørosmuseets historie